

Kuncz Aladár az *Ellenzék* szerkesztőségében

Az *Ellenzék*et, Kolozsvár egykori legnépszerűbb napilapját 1880-ban alapította Bartha Miklós, a századforduló ismert ellenzéki politikusa. Befolyását 1919-től az új feltételek között is megőrizte: erős tőke, az *Ellenzék Rt.* állt mögötte, s idejében fel tudta frissíteni mind irógárdáját, mind irányvonalát. A szintén kolozsvári *Keleti Újság* radikalizmusával szemben mérsékeltlen konzervatív és nemzeti elveket hangoztatott, ám nem merült el a reakcióban, mint a magyarországi jobboldali sajtó. Eleinte független újságként dolgozott, 1925-ben azonban egyezséget kötött a Magyar Párttal, s ezzel megszerezte a tőkés körök: az Erdélyi Bankszindikátus és a Romániai Magyar Sajtóvállalat támogatását. 1927-től Bánffy Miklós csoportját képviselte, politikájára a párt liberális vezetői és reformistái: Bernády György és Krenner Miklós gyakoroltak befolyást. Szerkesztősége is felfrissült: tehetséges, haladó írók kerültek rovataihoz. Mindez progresszív irányba tájolta. Amikor pe-

dig a Magyar Párt 1927-ben megvásárolta a *Keleti Újságot*, bizonyos kiegyenlítődés következett be a két lap között. Sőt, a liberális tendenciákat jobbra az *Ellenzék* képviselte. Tompa László már 1923-ban Erdély haladó hagyományainak követésére szólított fel (1923. szeptember 30.), s talán az sem véletlen, hogy az *Ellenzék* rokonzenével fogadta a *Korunk* jelentkezését (1926. március 1).

Felélős szerkesztői: Dobó Ferenc, Grois László, Sulyok István, Somodi András, Szentimrei Jenő. Az utóbbit kivéve szüntelen egyéniségek, inkább pénzemberek, jogászok, mint újságírók. Valójában nem is ők határozzák meg a lap arculatát. Közvetlenebb szerkesztő szerepre csupán Szentimrei és Sulyok vállalkozik. Sulyok a Bankszindikátus főtítkáraként és a Lugoson megjelenő *Magyar Kisebbség* szerkesztőjeként viselt fontos közéleti funkciót. Az *Ellenzék* igazi vezetői, alakítói elsősorban

Krenner Miklós, Szász Endre, Lakatos Imre, Hunyady Sándor, Indig Ottó, Aprily Lajos és Kuncz Aladár. Krenner — Spectator néven — az erdélyi magyar sajtó népszerű, bátor és haladó szellemű publicistájaként dolgozott. Szász Endre az újság-írószervezet elnökeként, kitűnő publicistaként vált ismertté. Lakatos Imre orvosi oklevelet szerzett, de már az első világháború előtt a párizsi *Revue Politique Internationale* ismert munkatársa volt. Így került Noirmoutier-ba, Kuncz Aladár fogolytársának és barátjának. Az *Ellenzék* külpolitikai rovatát szerkesztette, de a modern francia irodalomról is okosan cikkezett. Hunyady főleg irodalmi és színházi eseményekkel foglalkozott, riportokat írt. Indig Ottó elbeszélésekkel és színdarabokkal tűnt fel, a lap legszorgalmasabb munkatársai közé tartozott. Aprily néhány évig az irodalmi rovatot szerkesztette, s a lap legtöbbet szereplő költője volt. Rajtuk kívül Bernády György, Pálffy Jenő, Balogh Artúr, Buday Árpád szerepelt gyakran, főként vezércikkkel, publicisztikával.

Kuncz Aladár 1923 nyarán veszi át a vasárnapi melléklet (az irodalmi rovat) szerkesztését, 1926-ban a lap egyik szerkesztője, az évtized végéig az *Ellenzék*nél dolgozik. Igen tevékeny: szerkeszt, novellákat, tárcákat, bírálatokat, vezércikkeket, sőt szerkesztői üzeneteket ír, fordításokat közöl. Maupassant, Kessel novelláit, Pierre Benoit *Koenigsmark*, Anatole France *Virágzó élet* és Tristan Bernard *Halott király a trónon* regényét tolmácsolja. Legfőbb műve mégis az irodalmi rovat szerkesztése: miként Osvát Ernő annak a láthatatlan munkának áldozta magát, ami a *Nyugat* szerkesztése volt, ő is az *Ellenzék* mellékletébe öltözteti ízlését és eszményeit. A rovat céljait szolgálják publicisztikai és kritikai cikkei is.

A vasárnapi melléklet korszakos érdeme, hogy lapjain gyűlik össze a romániai magyar irodalom java. A változó, megszülető-elhaló folyóiratok éveiben ez az egyetlen fórum, mely az íróknak rendszeres megjelenést, s ami nem kevésbé fontos: tisztességes honoráriumot biztosít. Különös jelentősége van a *Napkelet* bukása és az *Erdélyi Helikon* megindítása között eltelt hat évben: a liberálisok, a baloldal hívei főként itt találnak lehetőségeket. Az első évek félszeg próbálkozásai után Kuncz fejleszti ki a rovatot: szerkesztői rátermettséggel gyűjti táborba és pedagógiai türelemmel neveli az írókat, tervszerű munkával tájékoztatja és befolyásolja a közönséget. Egységet és színvonalat kíván. Tabéry Géza 1918-ban még megelégedett a magyar literatúra létével, önként mondott le a színvonalról; Kuncz ezt már nem teheti. Egyik cikkében a szabadságharc bukása után Pestre utazó Gyulai Pál szerkesztői dilemmáját idézi fel (1926. január 25). A rég elhangzott kérdéseket kérdezi újra: mit tehet az, aki az irodalom megszervezésére vállalkozik? alkalmazkodjék-e a kipróbált írókhoz? szállítsa-e le az igényeket és a színvonalat? dédelgessen-e mindenkit, aki tollat fog? Osvát Ernő híveként nem felelhet másként, mint ahogy valaha Gyulai is válaszolhatott: „átlátta annak igazságát, hogy az irodalom fejlődését nem holt jelszavak biztosítják, hanem a kiváltságos szellemeknek egymással összhangba csendülő, egymást felismerő és egymást támogató munkálkodása.“ Ebben a fogalmazásban benne van az egység parancsa s a színvonalé. Kuncz egy táborba akart gyűjteni mindenkit, aki a művészet, az erkölcs és a humánus színvonalán alkotott. Az *Ellenzék* irodalmi rovatát a jobbak gyülekezetének szánta, s mert nevelni akart vele, műhelynek az idősebbek, iskolának a fiatalabbak számára. „Az erdélyi műveltséget nem lefokozásnak, hanem ellenkezőleg, szellemi erőink megnyitásban és minőségben való felfokozásának tekintjük“ — írta, programot hirdetve, önbizalmat sugározva (1925. január 26). Éppen ezekre volt szüksége 1923-ban a romániai magyar irodalomnak.

Az *Ellenzék*ben a születő irodalom valamennyi alkotója jelentkezett. Kuncz az első években tervszerűen szólítja fel munkára írókollégáit híres „toborzó levelei-

ben". Folyamatosan közli Áprily Lajos, Tompa László, Reményik Sándor, Berde Mária, Olosz Lajos, Bárd Oszkár, Bartalis János, Szombati-Szabó István verseit, Tabéry Géza, Gyallay Domokos, Nyíró József, Makkai Sándor, Molter Károly, Gulácsy Irén elbeszéléseit. Itt jelenik meg Kós Károly *Varjúnemzetsége* (1926), itt olvashatjuk Hunyady Sándor első kisregényét, a *Győzők és legyőzötteket* (1923), s itt válik ismert íróvá Tamási Áron, Sipos Domokos, Kacsó Sándor. E névsor azt sejteti, hogy leggyakrabban a későbbi helikonisták szerepelnek. Valóban, az *Ellenzék* lapjain gyülekezik az az íróközösség, mely a marosvécsi Helikon alkotója lesz. Kuncz liberalizmusa tág kaput nyit, minden értéket befogad. Az idősebb nemzedékből Benedek Elek, Dózsa Endre, Kovács Dezső, Szabolcska Mihály írásait közli, szerephez juttatja az irodalomtörténész Kristóf Györgyöt, teret ad a baloldalnak: Gaál Gábornak, Franyó Zoltánnak, Osvát Kálmánnak. Szívesen nyújt nyilvánosságot a fiataloknak, már indulásukkor közli Dsida Jenő, Szemlér Ferenc, Szabédi László, Bányai László verseit, Jancsó Béla és Jancsó Elemér tanulmányait.

Kuncz törekvése, hogy az *Ellenzék* ne csak színvonalas lap, hanem műhely is legyen. Munkáját nem egyszerűen szerkesztésnek, válogatásnak, döntésnek tekinti, hanem pedagógiának: az irodalmi élet alakításának is. Ezért használja fel mindazt a lehetőséget, amivel szerkesztőként rendelkezik: vitatkozik, bírál, biztat, s a fejlődés érdekében pályázatokat hirdet. A kialakuló irodalom ugyanis rangos költőkkel dicsekedhet, de kevés novellistával. Az első években mindenki verset ír, a nagyobb koncentrációt kívánó próza még nem találta meg híveit, legfeljebb tárcanovellák születnek a lapok szükséglete szerint. Kuncz az elbeszélők toborzására, támogatására, a közönség érdeklődésének felkeltésére hirdeti meg az *Ellenzék* novellapályázatait. Mivel ismeri a történelmi téma vonzóerejét, s mert terveibe illik, hogy a romániai magyarság öntudatot merítsen hagyományaiból, történelmi elbeszéléseket kér az íróktól.

Az első novellapályázat felhívása 1923. november 11-én jelenik meg: „Az *Ellenzék* a mai napon pályázatot tűz ki egy történelmi regényre és egy történelmi elbeszélésre. A pályázat föltételei: úgy a regénynek, mint az elbeszélésnek tárgyát Erdély történetéből kell venni, mégpedig a magyar éra kezdetétől fogva az 1880-as időkig, bármilyen időszakból. Csak irodalmi értékkel bíró művek pályázhatnak, amelyekben a modern történelmi regények eredményein kívül nagy gondot kell fordítani a jellemalakításra, a kompozícióra s az érdekes, vonzó cselekvésre is.“ A bíráló bizottság — Kovács Dezső, Kuncz és Reményik — december 21-én hirdet ítéletét: a benyújtott huszonegy novellából Nyíró József *Rapsonné rózsája* című írásának nyújtja a palmát, Gyallay Domokos második, Indig Ottó harmadik díjat kap, Csűrös Emília és Sebesi Samu dicséretben részesül. A novellapályázat nagy vitát vált ki: napirendre tűzi a realista történelemábrázolás ügyét.

A második novellapályázat 1925. január 26-án indul. Kuncz ezt már a közönség nevelésére is felhasználja: névtelenül közli a beérkező írásokat, s a laphoz szavazócédulát mellékel: döntsenek az olvasók. És, hogy a közönség ízlését megfelelő irányba tájolja, a döntés előtt nyilvános vitát rendez a közölt elbeszélésekről. Tompa László, Molter Károly, Benedek Elek, Krenner Miklós, Tabéry Géza, Kádár Imre, Bitay Árpád, Szentimrei Jenő, Gyallay Domokos mondják el véleményüket a vita során. Az ankét és a szavazás hozza meg az eredményt: Berde Mária *A télutó* és Sipos Domokos *Vajúdó idők küszöbén* című novellái nyerik a pályázatot. E két pályázat indítja el a következő években oly népszerűvé váló történelmi regény és elbeszélés divatját.

Hasonló szerepet tölt be az *Ellenzék* többi pályázata. A romániai magyar dráma ügyének fellendítésére hirdeti meg Janovics Jenő a Magyar Színház pályázatát 1924-ben. A bírálóbizottságot Janovics, Kuncz, Ligeti Ernő, Gyallay és Imre Sándor színházi rendező alkotja. A díjat Gulácsy Irén parasztdramája, a *Valuta* nyeri el, amit a színház hamarosan be is mutat. A tudományos élet serkentését szolgálja Bánffy Miklós 1926-ban hirdetett tanulmány-pályázata a XVII—XIX. századi Erdély történetéről, melyet Bíró Vencel és Herepei János munkái nyernek meg. Inkább a közönség aktivitását akarja felkelteni az anekdota-pályázat 1927 karácsonyán.

Az irodalom alakításának legfőbb eszköze azonban a kritika. Kuncz bátor és elvi kritikusként indult — még a *Nyugat*ban, a háború előtt, s bár szigorúsága azóta felengedett, az *Ellenzék* kritikáiban a *Nyugat* európai színvonalát képviseli; liberális bírálatot ad, de megköveteli a színvonalat. A kritikát hivatásnak tekinti; már idézett Gyulai-cikkében állapítja meg: „Mi kell ahhoz, hogy valaki jó kritikus legyen? Elsősorban judicium és műveltség mindenesetre, de nem másodrendű tulajdonságai egyfelől a morális rátermettség, másfelől a művészi élményeknek, a művészi alkotásoknak átérezni tudása.“ Ezeket az elveket érvényesíti bírálaiban, s követeli meg munkatársaitól is. A rangos kritika igényében — hasonlóan a háború utáni *Nyugat* gyakorlatához — elsősorban magukkal az írókkal írat bírálatot. Az *Ellenzék* mellékletének leggyakrabban szereplő kritikusai, Áprily, Tompa, Reményik, Molter, Makkai, Berde, Kádár Imre, Tabéry, Jancsó Béla — és maga Kuncz Aladár. Az irodalmi termés minden jelentősebb darabjáról cikket közöl, sokszor többbhasábos, elemző kritikát. Számos író tőle maga helyez el az irodalom térképén, bírál és bátorít. Így tőle olvashatjuk Áprily költészetének azóta is érvényes, átfogó értékelését; azt az esszé, melyben az erdélyi költő egyéniségét elemzi, szimbolizmusát mutatja ki, s megkeresi helyét a *Nyugat* mestereinek stílári környezetében (1926. április 4). Máskor Szentimrei, Ligeti verseiről, Gyallay, Berde és Nagy Dániel prózájáról ír, portrént szentel Bánffynak és a fiatalon meghalt Sipos Domokosnak.

Romániában ekkor nincsenek is hivatásos magyar kritikusok: a bírálatot irodalomtörténészek: Kristóf György, György Lajos vagy maguk az írók művelik. Kristóf és György, a *Pásztortűz* és az *Erdélyi Irodalmi Szemle* kritikusai konzervatív elveket követnek, a magyarországi akadémizmus szellemét ültetik át Erdélybe, a nemzeti jelleget és a hagyományok követését kéri számon a megjelenő művektől. A baloldali kritika még nem bontakozott ki, a marxista irodalomszemlélet csak a *Korunkban*, ott is főként Gaál Gábor szerkesztésének időszakától, kap majd szerepet. A liberális, *Nyugat* típusú bírálatot az *Ellenzék* írói képviselik. Az egymást bíráló írók azonban baráti méltatássá szokták szelidíteni a kritikát, ez történik az *Ellenzék*nél, s később az *Erdélyi Helikon*ban is. Kuncz elégedetlen a bírálatok lanyhaságával, maga mutat példát, mikor néhány könyvnek — például Nagy Dániel *Cirkusz* című regényének — szigorú és elemző kritikájára vállalkozik. A műfaj hitelesséért mások is megküzdnek: Reményik Sándor és Tompa László kemény és hatékony bírálatot követel, Berde Mária gyakorolja is ezt egy gyenge verseskötet kapcsán. Úgy tűnik, hogy sikerül meghonosítani a valódi bírálatot. Sőt élénk vitákat is kavarnak az irodalmi élet jelenségei: vita fogadja a történelmi elbeszélés-pályázatot, vita folyik az irodalmi regionalizmusról, az írói egységről és más kérdésekről. Ahogy azonban a polgári liberális irodalom köre, a *Helikon* kialakul, a kritikai szellem sorvadni kezd: az egészség eszménye, a baráti kapcsolatok lefekeznek a bátorságra kapó irodalomkritikát.

Kuncz minden eszközt megragad, hogy az *Ellenzék* íróit igényességre tanítsa: cikkei, világirodalmi eseményeket ismertető írásai finom diplomáciával lopják be

eszméit a köztudatba. Hasonló szerepet tölt be levelezése. A lap munkatársai gyakran távoli kisvárosokból küldik kéziratokat, a levelek őket biztatják, nekik adnak ötletes tanácsokat. Ugyancsak a „színvonalpolitikát“ szolgálják azok az írások, melyek a közönséget igazítják el irodalmi kérdésekben, próbálják megrajzolni az ideális olvasó arculatát. Kuncz irodalomszociológusi érzékkel fordul a közönséghez: tudja, hogy az irodalom nem önmagáért létezik, s nem nélkülözheti az olvasók várakozását, véleményét, rokonszenvét. Ezért indít olcsó könyvakciót az újság előfizetőinek, s ezért vesz részt Janovics Jenővel együtt az „írói olimpiászok“ megrendezésében. 1923 telén három város írói versengenek a Janovics felajánlotta serlegért. Nagyváradot Gulácsy és Tabéry jelenetei, a *Kobra* és *A kolozsvári bál*, Marosvásárhelyt Molter, Osvát, Tompa, Berde Mária, Aradot pedig Szombati-Szabó, Franyó és Nagy Dániel írásai képviselik. Az „olimpiász“ műsorát sorra közli az *Ellenzék*. A díjat Marosvásárhely nyeri, s jutalomban részesül Szombati-Szabó verse, Tabéry jelenete. (Az irodalomszervezésnek kezdetleges módja az ilyen „akadályverseny“, az első időkben mégis minden eszköz megfelelő: fel kell ébreszteni a közönség érdeklődését.)

A szervező munka igyekezetében foglalkozik a kolozsvári magyar színház problémáival. A színháztól éppúgy magasrendű művészi teljesítményt vár, mint az irodalomtól. „A kolozsvári Magyar Színháztól azt vártuk — írja *Irodalmi Naplójában* bíráló és kívánság gyanánt —, hogy ne csak a közönség átlagos ízlését elégítse ki, hanem neveljen, irányítson is, s mintegy reprezentálja a magyar színjátszás és drámaírás magas színvonalát. Azt is vártuk tőle, hogy az új darabok bemutatása mellett állandóan ébren tartsa az európai és magyar drámaírás klasszikus értékei iránt a figyelmet, s otthona legyen a még kezdetén levő magyar erdélyi drámatermésnek“ (*Páosztortűz*, 1927. 237). E várakozás szellemében támogatja Janovics drámapályázatát, s bírálja a győztes Gulácsy-darab szegényes színrevitelét (1925. március 19). A színházi kultúra fellendítése végett tesz javaslatot magyar kamaraszínház alapítására (*Erdélyi Irodalmi Szemle*, 1925. 155—158), szervezi meg az *Ellenzék* színházi ankétját 1926 áprilisában, és a színészek megbecsülése érdekében írja portrévázlatait Szentgyörgyi Istvánról és Várady Miklósról. Rovatában mindegyik társművészet fórumot talál: gyakran közöl cikkeket a hazai zenéről, 1927 decemberében pedig a képzőművészetről indít érdekes vitát.

Kuncz törekvései irodalmi önállóságra irányulnak. Ebben egyetért Kós Károllyal, Szentimreivel, Tabéryval, Kádárral — a „transzilvanizmus“ hirdetőivel. Ezért adja közre azokat az írásokat, melyek az erdélyi hagyományt kutatják, elevenítik fel. Így kerül sor a történelmi pályázatokra s azokra a tanulmányokra, esszékre, melyek a régi Erdélyt idézik vagy az erdélyi hagyomány hőseiről adnak arcképvázlatot. Az *Ellenzék* irodalmi rovata külön számban adózik Apáczai Csere János (1925) és Kemény Zsigmond emlékének (1923). Több írás foglalkozik Hermányi Dienessel, Wesselényivel, Peteleivel; sorozatosan jelennek meg Pálffy Jánosnak a Bach-korszakban írt emlékezései; Bitay Árpád, Kelemen Lajos, György Lajos, Rass Károly tanulmányai, Buday Árpád és Bíró Vencel *Középkori Erdély* című cikksorozata (1923) a régi Erdély életét rajzolják meg; Gyalui Farkas portrégyűjteménye, *A régi Kolozsvár* (1926—1927) pedig a századvégi Erdély nevezetes alakjait, Éjszaki Károlyt, Purjesz Zsigmondot, Peteleit, Bródyt, a régi szerkesztőségeket és irodalmi társaságokat mutatja be. Több tanulmány a fejedelmi korszak nemzetiségi kapcsolatait, a magyar—román közeledés történelmi példáit ismerteti.

Kuncz becsüli a hagyományokat, pártolja az irodalmi önállóságot, de szemben az „erdélyiség“ túlzóival elveti az „extra Transylvaniam“ mítoszát, tiltakozik a provincializmus ellen. Kaput akar tární a magyar irodalom, a román irodalomra

és a nagyvilág felé. Ezért kívánja, hogy Erdély befogadja és értékesítse a modern magyar irodalom, a *Nyugat* esztétikáját, törekvéseit és újításait. Amikor Ravasz László a *Nyugat*-hatástól óv s Arany hagyományának egyoldalú követésére buzdít, erélyesen száll szembe vele, s az új irodalom számára a *Nyugat* példájának követését írja elő (1925. március 9). Áprily-tanulmányában hangsúlyozza: „Ady Endre, Babits Mihály, Kosztolányi Dezső, Juhász Gyula és a holtak nélkül a mai erdélyi líra el sem képzelhető. Fontos ezt megállapítanunk akkor, amikor az erdélyi lírának általános magyar irodalomtörténeti jelentőségét keressük.“ Visszatartja azt a konzervatív koncepciót, mely az erdélyi lírát szembe szeretné állítani az irodalmi forradalommal, és Áprilyékát Ady ellen készül kijátszani: „Az erdélyi lírát tehát nem szabad úgy felfognunk, mintha ez a háború előtt meginduló új magyar lírával szemben egy újabb mozzanatot, egy újabb előrelépést jelentene. Ezt a két költészetet nem lehet egymással szembeállítani, egyiket a másik előnyére vagy hátrányára kijátszani.“ A nyugatosokat az erdélyi magyar irodalom ösztönző mestereinek tekintti, ezért juttat oly nagy szerepet s helyet nekik az irodalmi melléklet lapjain.

Mielőtt átvette a rovat szerkesztését, a lap főként a hazai konzervativizmus íróit közölte: Tormay Ceciliát, Komáromi Jánost, Surányi Miklóst. Kuncz viszont hamarosan a *Nyugat* íróival tölti meg a mellékletet. Levelezése Móriczzal, Babits-csal, Kosztolányival, Krúdyval, Gellért Oszkárral nemcsak a barátságot ápolja, hanem szervező munka is. Kéziratokat kér, felolvasóutakat szervez, a *Nyugat* romániai terjesztését szeretné lehetővé tenni. Ő kalauzolja az 1926-ban Kolozsvárra látogató Móriczot, s ismerteti össze román írókkal, például Corneliu Codarceával. Gyakran vájt levelet az emigrációban élő Hatvany Lajossal; Hunyadyval és Gaál Gáborral közösen írnak neki, azt szeretnék, ha Kolozsvárt telepedne le (Levelei Hatvany Lajoshoz. MTA Kézirattára).

Az *Ellenzék* melléklete folyamatosan közli a nyugatosok írásait: Babits, Kosztolányi, Tóth Árpád, Juhász Gyula, Szép Ernő, Somlyó Zoltán, Török Sophie, Oláh Gábor verseit, Móricz, Krúdy, Laczkó, Karinthy, Tersánszky elbeszéléseit, Schöpfung, Laczkó, Kárpáti Aurél kritikai cikkeit. Folytatásos formában jelenteti meg Móricz *Pillangó* (1926), Kosztolányi *Pacsirta* (1923) és Karinthy *Kötéltánc* (1923) című regényét. Gyakran szerepelteti az irodalmi baloldalt: Nagy Lajos és Révész Béla novelláit, Lányi Sarolta Moszkvából küldött verseit. Talán nem kell hangsúlyoznunk, milyen szerkesztői bátorságról vall a Szovjetunióból érkező anyag publikálása akkor, amikor a burzsoá sajtó egyöntetűen szovjetellenes rágalmaktól harsogott.

A melléklet széles körből válogat. Kuncz hűséggel idézi fel mestereit: most folytatja Gyulai Pál levelezésének megismertetését, amit kezdő irodalomtörténész-ként a *Nyugat*-ban kezdett. Ezúttal Gyulai és Csengery Antal levelezéséből válogat (1923. november 26). Közli Riedl Frigyes akkoriban megjelenő posztumusz Petőfi-könyvének egyik részletét, és azt az 1919 áprilisiában elhangzott kiadatlan egyetemi előadását, melyben Ady költészetét értékelte (1923. december 9. és 1925. január 5). Szerepelteti Heltai, Tömörkény, Gárdonyi, Cholnoky László, Móra és csehszlovákiai, jugoszláviai magyar írók írásait. Korán felismeri a fiatal nemzedék rangját: a húszas évek közepétől közli Erdélyi József, Szabó Lőrinc, Fedor József, Sárközi György, Pap Károly, Kodolányi János, Komlós Aladár és Illés Endre műveit. József Attila verseit többször is olvashatjuk, maga a költő meleg ajánlósorokat kap a lapban: „Budapesten élő székely származású poéta. A legfiatalabb — húszéves — nemzedék egyik legtehetségesebb tagja.“ (1928. január 30.)

Az *Ellenzék* számos esetben szentel ismertetést, portrévázlatot a haladó magyar irodalomnak. Különösen Kuncz foglalkozik a nyugatosokkal: 1923-ban *Magyar Fejek* címmel portrésorozatban mutatja be Kosztolányit, Móriczot, Karinthyt. Más-kor Osvát Ernő szerkesztői útját rajzolja meg, Adyra emlékezik, közli azt a levelet, melyet Thomas Mann a *Véres költő* németországi megjelenése alkalmából Kosztolányinak írt. Portréiban már ismeretes esszéista erényei öltenek testet: az alkotó fejlődést kíséri nyomon, az egyéniség legfőbb jellemzőit igyekszik megragadni. Nem elégszik meg a felületes ismertetéssel: a Karinthy-esszé például meggyőzően mutatja ki a modell világának tragikus elemeit, a humoros írások mélyén rejtőző komoly mondanivalót.

Kuncz köteletségének érzi, hogy kaput nyisson a román, a szász és a külföldi irodalmak elért is. Melléklete azzal akarja szolgálni a közeledés ügyét, hogy jó fordításokban teszi hozzáférhetővé a klasszikus és kortársi román irodalmat: Eminescu, Caragiale, Brătescu-Voinești, Agârbiceanu, Gârleanu, Sadoveanu, Isac, Rebreanu, Crainic és Blaga műveit. A szászok: Meschendörfer, Zillich, Hajek, Folberth, Kloess is szerepet kapnak, sőt 1928-ban külön szám mutatja be írásaikat. A világirodalmi szerzők szerepeltetése és ismertetése a színvonalpolitika szolgálataiban áll. Klasszikusok és modernnek egyformán feltűnnek a lapban, főként azok, akik a *Nyugat* körében is népszerűek. A francia irodalmat France, Barbusse, Proust, Jammes, Maeterlinck, Maupassant, Mac Orlan, Colette, az angolt Conrad, Wilde, Wells, Galsworthy, az amerikai Poe, Mark Twain, a németet Hauptmann, George, Rilke, Kerr, Hesse, az orosz Turgenev, Gorkij, Kuprin, Bunyin képviseli, de szerepel Knut Hamsun, Sigrid Undset, Ibanez, Pirandello, Deledda, Reymont és Tagore is. Világirodalmi témákról Molter, Lakatos, Berde Mária ír. Az *Ellenzék* gazdag tájékoztatást ad, Thomas Mann, Rilke, George, Toller, Iwan Goll, Valéry, Rolland, Gide, Marinetti, Pirandello, D'Annunzio, Panait Istrati, Reymont, Jacobsen, Gorkij, Leonyid Leonov műveit ismerteti. E névsorok is szemléltetik, hogy Kuncz igyekszik lépést tartani az európai irodalom modern jelenségeivel.

A világirodalom ismertetésére gyakran ő maga is vállalkozik. Több cikket szentel Lev Tolsztoj életének és műveinek, melyek a fogság óta kedves olvasmányai; gyakran cikkezik francia mestereiről: Renanról, Anatole France-ról, Romain Rolland-ról. Apró írásokban követi a külföldi irodalmak — főként a francia — eseményeit. Ezek gyakran az irodalmi élet, írók és olvasók közötti kapcsolat normáit fejtegetik: nemcsak tájékoztatásra valók, hanem igények felkeltésére, magatartás-formák terjesztésére is.

Érdekes, hogy az *Ellenzék* milyen elfogulatlanul foglalkozik a szovjet kultúrával. Amikor Magyarországon tilos a szovjet irodalom és művészet, Kuncz rovata elismeréssel nyilatkozik Gorkij és Leonov műveiről, lelkes beszámolókat közöl Tairrov és Meyerhold rendezéséről, Nyemirovics-Dancsenko színházáról (1924. szeptember 15., 1925. október 10. és 19).

Az *Ellenzék* irodalmi melléklete Kuncz szerkesztésében jelentős feladatokat vállalt és oldott meg. Munkája nyomán emelkedett az irodalom művészi és világnézeti színvonala, kialakult valamelyes egység a szétszórt törekvések között, a közvélemény megismerte a *Nyugat* eredményeit, erősödtek a román írókkal való kapcsolatok, tágult a világirodalmi látóhatár. Kuncz rovata kedvező feltételeket teremtett a további fejlődés számára: eszméket terjesztett, igényességre nevelte az írókat és a közönséget. Megért a további tervek ideje, de ezeket már nem egy napilapnak kellett megvalósítania.